

5

I E T S
BETREFFENDE DE GEVONDENE
O U D H E D E N
O P D E *WINSELING*,
LENNEPE-KAMER,
E N D E N
ROOMSCHEN VOET;
B E N E V E N S
EENE VERTAALING EN UITLEGGING
VAN EEN GRAFSTEEN VAN
P. CORNELIUS LICINIUS,
BIJ HET ONTBLOOTEN DER GRONDSLAGEN
VAN DEN BURGT ONTDEKT.

T E N T M E G E N
Bij *A. VAN GOOR*, STADS- EN QUARTIERS-
DRUKKER. C I O I O C C C I I.

DE
VEREENDE DE GEVORDERDE
O U D H E D E N
DE W I N S T E L L I N G
DE N E E R K A M E R
E N D E N
R O O M S C H E N W O E D
D E N E N S
E N E V E R T A L I N G E N U I T G E I N G
V A N H E N G R A F T E E N V A N
C O R N E L I U S P I C I N I U S
D E H E T O N T D O O T E N D E R G R O N D L A G E N
V A N D E W I J C H T O N D R E E T

D E W I J C H T
D R. A. V A N G O O R, S T A D S - E N Q U A R T I E R S
D R U K E R G I J D C C C H

De oude G
lende soorten,
vorsching binne
ontdekt, zijn
deeld. Men
de oostzijde d
en in den gr
Nijmegen, ge
reelheid van

(1) SCRIVER
197-206. PONT
SMETIUS Prae
Filius in Actis.
in Monument.
GIETER de Ar
denverd, pag. 200
ria reperta pag. 2
oblers. crit. Tom
BERTS stude

(2) Ongene
nam der eer
ter EX GER

De oude Gedenkstukken van verschillende soorten, welke de opmerkende na-
vorsching binnen en om Nijmegen heeft
ontdekt, zijn door (1) veelen meedege-
deeld. Men heeft, zedert eeuwen, aan
de oostzijde der Stad, op den Huneberg,
en in den grond bij het delven binnen
Nijmegen, gevonden eene ontelbaare hoe-
veelheid van (2) gemerkte vloersteen-

A 2 en

(1) SCRIVERIUS in *Tab. antiq. Batav.* pag. 197-206. PONTANUS *Hist. Geln.* I. pag. 8-10. SMETIUS Pater *Oppid. Bat. cap. IV.* pag. 28-37. Filius in *Antiq. Neomag.* pag. 1-168. CUPERUS in *Monument. antiq.* pag. 226 et seqq. CANNEGIETER de *Brittenb.* pag. 17, 127. *Monument. Dodenwerd.* pag. 220, 265. *De Ara ad Neomagum Geln. reperta* pag. 2-47. HAGENBUCHIIUS in *Miscell. observ. crit. Tom. XII.* pag. 349 et seqq. ENGELBERTS *Aloude Staat IV. D.* bl. 320-341. en anderen.

(2) Ongemeen veele tegelen en pannen met den naam der eerste, tiende en dertigste legioen: Ook met EX GER. INF van het leger in Neder-Germānie.

en pannen, (3) graflampen, lijkbusfen, aschkruiken, traanflesjes, potten, en veelelei huisraad, benevens andere zeldzaamheden en gedenkpenningen van (4) Romeinschen oorsprong.

Maar

nie. Weinige met den naam der *vyfde*, *zesde* en *vijsfiende*.

De Romeinsche Soldaten, die in Neder-Germanie hunne legerplaatzen hadden, waren gewoon in de steen- en tegelbakkeryen te arbeiden, en bij het vormen van steenen en pannen de naamen der legioenen of keurbenden, waar toe zij behoorden, daar in te drukken en te bakken. Op zommigen vindt men VEX. BRIT *vexillatio Britannorum*; Want het Romeinsch leger, bestaande uit agt legioenen, was langs den linker Rhijn-oever geschaard, te gelijk met de hulproepen, *Cohortes*, *Vexillationes*.

(3) Eenige der Graflampen zijn bestempeld met den naam des Makers: ATIMETUS F, ATTUSA, CAPITO F, CARTO, COMMUNIS F, EUCARPUS, FORTIS, LUCILIUS SPICARDUS, OPTATUS, SOILUS, STROBILIS, etc.

(4) Ook zommige penningen, die zeldzaam voorkomen, bij voorbeeld, in het jaar 1783 wierd onder het omploegen van een stuk bouwland, even buiten de Hertogsteegspoort, gevonden een gouden penning

Maar nergens
eene menigte o
zijde der Stad
Waalkant, W
en Romeische V
De Lensepe-

ning van Keiser
op de voorzijde
TI. CLAVD. CAES
op de keerzijde:
En in 1794 bij
zeuten van pal
neberg een zilve
Agrippina.
AGRIP. AV
CAES.

NERONI C
GERI
en in het mid
Een gouden v
niet zeldzaam is
keerzijde, waer
nieuw omgepl
van 's Land
ontdekt.
(5) Hebbe

Maar nergens, hier ter plaatze, is zulk eenen menigte ontdekt, dan aan de westzijde der Stad op een streek lands aan den Waalkant, *Winfeling*, *Lennepe-Kamer*, en *Roomfche Voet* genaamd.

De *Lennepe-Kamer*, (5) een gedeelte

A 3 van
ning van Keifer *Claudius*, tot omschrift hebbende op de voorzijde

TI. CLAVD. CAESAR AVG. P. M. TR. P. XI. IMP. P. P.

op de keerzijde: PACI AVGVSTAE.

En in 1794 bij het omspitten der aarde tot het zetten van paalen langs de vestingwerken op den Huneberg een zilveren van Keifer *Nero* en zijner Moeder *Agrippina*. Op de voorzijde

AGRIP. AVG. DIVI CLAVD. NERONIS
CAES. MATER

Op de keerzijde,
NERONI CLAVD. DIVI F CAES. AVG.
GERM IMP. TR. P.

en in het midden van een eikenkrans EX S. C

Een gouden van *Nero*, met het omschrift 't geen niet zeldzaam is, van JVPPI TER CVSTOS op de keerzijde, wierd in deeze maand September 1802 in nieuw omgeploegd land, dicht bij het Wachthuis van 's Lands Commiffen op den berg, toevalliglijk ontdekt.

(5) Hebbende bestaan uit twee mergens, het laag waard-

van de Winfelingsche waarden, be-
floeg voormaals langs den oever der Waal
meer dan agt en twintig mergens,
welke van tijd tot tijd zijn wegge-
spoeld. In het jaar 1708 was het over-
blijfel nog een mergen twee hont en vijf
roeden volgens meeting van den Land-
meeter J. Poor. Grondvesten en kelder-
achtige holligheden van een zwaar ge-
bouw, waarschijnlijk zijnde geweest eene
Sterkte, of (gelijk zommigen zich ver-
beelden) een (6) Munt- en Wisfelhuis der
Romeinen, worden ter deezer plaatze, bij
laag water, op den bodem der Waal met
haaken of boomen gepeild. In het begin
der zeventiende eeuw was 'er op de Win-
feling, nabij de Lennepe-Kamer, nog een
puinhoopje of overblijfel van oud muur-
werk eener Kapel of Tempeltje aanwezig.

Wan-

waardje genaamd; vijftien de Waaikamp, hooge kamp,
en Ofsenkamp; zes het zaaiveld, en vijf mergens
met een huis van de Erfgenaamen van wijlen den Ont-
fanger Christiaan Singendonck.

(6) Nog onlangs, in dit jaar, zijn brokjes van
Matrijzen aan den oever der Rivier gevonden.

Wanneer een
het water van
of wanneer de
geploegd, wi
den kant der R
vlijt doortochte
ontdekt, bet
potten, kom
gebeeld arde
voeten van h
van roode San
brokken van r
gelmolten loo
lampen, (7)
busjes, lepels
lei maakzel,
priemen, bee
(8) Sicambre

(7) Een zeer
Arcus of buis
en een niet min
nerva, beiden
van den Buis
den der afgel
(8) Zie de
Nemag. pag.

Wanneer een langduurige oosten-wind het water van den oever had afgedreven, of wanneer de grond was geroerd of omgeploegd, wierden van den geenen, die den kant der Rivier of het akkerveld met vlijt doorzochten, veele oudheden aldaar ontdekt, bestaande in tegelen, pannen, potten, kommen, kruiken, schaaalen, fijn gebeeld aardewerk, scherven, ooren en voeten van het zelfde soort, kannekens van roode Samische of Lemnische aarde, brokken van roode kannekens, oud glas, gesmolten lood en dergelijke kleinheden, lampen, (7) kledergespen, naalden, reukbusjes, lepels, sleutels, ringen van allerlei maakzel, gewigten, maaten, schrijfpriemen, beeldjes, kopere hoofdjes van (8) Sicambren of Batavieren, (9) brokken of

(7) Een zeer kunstig gewerkte en geëmailleerde *Arcus* of buitenste bogt van een Romeinsche gesp, en een niet minder kunstig gewerkt hoofdje van *Minerva*, beiden van koper, wierden bij het verleggen van den Bandijk over de Gasthuis-weide in het midden der afgelopene eeuw, op de Winseling gevonden.

(8) Zie de afbeeldingen bij SMETIUS in *Antiq. Neomag. pag. 70.*

of stukken van beelden, (10) huisgoden, (11) gelofte-steen en, huis- en krijgs-ge-reedschappen, konstig gesneden (12) steen-tjes,

(9) Twee, welke in het jaar 1630 aldaar zijn ge-vonden, zijn in de muur der Galerije op het Raad-huis gemetfeld, door Smetius aan de Stad geschon-ken, en beschreven in *Antiq. Neomag. pag. 66, 97.*

(10) Drie derzelven, doch zonder hoofden, zijn ook op het Raadhuis geplaatst.

(11) Onder de zeldzaame zijn de Gelofte-steen en, toegewijd MATRONIS AVFANIABVS in het jaar 1628 gevonden: MATRIBVS MOPATIBVS in 1669: I. O. M. DOMESTICO in 1637: MER-CVRIO REGI SIVE FORTVNE in 1681, alle geplaatst op het Raadhuis: FORTVNAE Re-giNAe, en I. O. M. ET GENIO LOCI.

(12) Boven andere edelgesteentens muntte uit een Cornalijn, in den jaare 1626 gevonden, besneden met een lang Kruis, en ten wederzijden van het zelve twee vischkens; ontwijffelbaar toebehoord heb-bende aan een Christen bij het Romeinsch leger hier te lande. ARKSTÉE zegt in zijn *Nijmegen bl. 55* dat dit steentje gevonden is binnen de Stad, niet verre van de Waal: Dan Smetius heeft in zijne aan-tekening niet *intra*, maar *infra* gesteld, *Anno Christi 1627 octavo Calendas Januarias a foeminâ, que topho*
Ro-

tjes, (13)

Romanorumque
Corniolam infra
Valutis ripâ
sculpta, atque infra
stragae mediâ
Neomag. pag. 33
hier van heest FOR
te Padua, uitgege
glijph, gemmar.

(13) Onder de ge
hoort een dug
Kraijenhof op de
gouden penning v

NERO
op de keurijde
PONTIF. M
in het midden E
En een bij het
Francken opgew
gouden penning
IMR. T. AEL
op de keurijde
AVG. PIVS

(14) Ook in
sche Familien
tommige gekart

tjes , (13) goude , (14) zilvere en
B (15)

Romanorumque nummis investigandis adsueverat , Carniolam infra urbem Noviomagensem , non procul a Vahalis ripa inventam emi , cui crux oblonga insculpta , atque infra lignum transversum erectus ex utroque medii stipitis latere pisciculus. Zie Antiq. Neomag. pag. 33-64. Eene uitvoerige verklaring hier van heeft FORTUNIUS LICETUS, Hoogleeraar te Padua , uitgegeeven , en gevoegd in zijne Hieroglijph. gemmar. anular. pag. 390.

(13) Onder de geenem , die zeldzaam voorkomen , behoort een digt bij den tuin van wijlen den Ingenieur Kraijenhof op de Winfeling in den jaare 1781 gevonden gouden penning van *Nero* , op de voorzijde hebbende
NERO CAESAR AVG. IMP.

op de keerzijde

PONTIF. MAX. TR. P. VII Cos. III.
in het midden EX S. C. in een eikenkrans.

En een bij het toemaken der loopgraven , door de Franfchen opgeworpen , aldaar in 1795 gevonden gouden penning van *Antoninus Pius* ; op de voorzijde

IMP. T. AEL. CAES. HADRI. ANTONINVS
op de keerzijde

AVG. PIVS P. M. TR. P. COS. DES II.

(14) Ook zijn hier veele penningen van Romeinſche Familien (*nummi Conſulares*) en onder dezelve zonnige gekartelde of rondom ingezaagde (*ferrati*)

(15) koperen penningen, en andere (16) zeldzaamheden der oudheid.

Hermannus Ewichius, die in de zeventien-

aangetroffen. In 1799 werd een zilveren penning, die zeldzaam word geoordeeld, van *Cajus Caligula* en zijns Vaders *Germanicus*, aldaar gevonden, op de voorzijde hebbende het omschrift

C. CAESAR AVG. GERM. P. M. TR. POT.
GERMANICVS CAES. P. C. CAES. AVG. GERM
op de keerzijde.

(15) Hier onder eenige overoude munten met de hoofden van *Janus* en *Saturnus*, ter eenre, en de voorsteyen van een *Schip* ter andere zijde; voorts penningen in menigte van de eerste Romeinsche Keisers.

(16) Onder deeze zeldzaamheden mag genoemd worden een groen glad steentje, omtrent een duim in het vierkant groot, en bijna een derde gedeelte van een vinger dik, met ingefneden drukmerken, oudtijds toebehoord hebbende aan *Marcus Ulpus Heracles*, een Grieksch Geneesmeester of Kruidmenger bij het Romeinsch leger, en vermeldende zijne olien en zalven, welke tot verschillende gebruiken dienden. In het jaar 1671 werd dit steentje door *Laurens van den Bergh*, Burgemeester der Stad, en zijne Huisvrouw *Margaretha Vorsterman*, onder het wau-

tiende eeuw
wandelen op de W
toevalliglijk ontdek
MARCI VLPI
op den tweeden:
MARCI VLPI
op den derden:
MARCI VLPI
op den vierden:
MARCI VLPI
Smertias had een
pen van denzelfden
hebbende op de
M. VLPI HE
op de tweede:
M. VLPI HE
op de derde:
M. VLPI HE
op de vierde:
M. VLPI HE
Deeze beide
Zinnell. erant
Grati CAVLUS
FALCONETI
Medicor. Oculi
Medic. select
lijkt door den H
wa sprangde
1772.

tiende eeuw te Sancten, in de nabuur-
B 2. schap

wandelen op de Winfeling langs den oever der Waal,
toevalliglijk ontdekt. Men leest op den eersten kant.

MARCI VLPI HERACLETIS MELINVM
op den tweeden:

MARCI VLPI HERACLETIS TIPINVM
op den derden:

MARCI VLPI HERACLETIS DIARICES AD
op den vierden:

MARCI VLPI HERACLETIS DIAMYSVS
Smetius had een zoortgelijk aldaar gevonden steen-
tjen van denzelfden Griekfchen Heelmeester *Heracles*,
hebbende op de eerste zijde:

M. VLPI HERACLETIS STRATIOTICVM
op de tweede:

M. VLPI HERACLETIS DIARODON AD IM
op de derde:

M. VLPI HERACLETIS CYCNARIVM AD IMP
op de vierde:

M. VLPI HERACLETIS TALASSEROSA
Deeze beide steentjes zijn uitgelegd door *SPONIUS*
Miscell. erudit antiq. sect. V pag. 237. door den
Graaf *CAYLUS* in *Sylog. Monum. T. I. cum Scholiis*
FALCONETI pag. 225-227. *WALCHIUS* in *Sigill.*
Medicor. Ocular. n. 7, 8. pag. 37, 38. en in *Antiq.*
Medic. select n. XI. XII. pag. 78-83. en bijzonder-
lijk door den Hoogleeraar *SAXIUS* in epistola de *gem-*
ina sphragide prope Trajectum ad Mosam eruta pag.
29-32. Ook

fchap der voormalige *Castra vetera* woonde, en zich veel werk gaf in het opsporen der Romeinsche Gedenkstukken, zoo aldaar als hier gevonden, schreef in het jaar 1630 aan zijnen vriend den grooten onderzoeker der ouden Smetius, dat hij uit de ligging der Romeinsche legerplaats *Burginacium*, welke hij, na een naauwkeurig onderzoek, vermeent geweest te zijn, gedeeltelijk op *Monderberg*, en gedeeltelijk op de landhoeve op *gen Born*, na bij het Steedje *Calcar*, zich verbeeldt, dat de legerplaats *Harenacium*, volgens het reisboek van Antoninus, nergens met meer grond

Ook werd bij het verleggen van den Bandijk over de Gasthuis-weide in het jaar 1744 een fraai gewerkt en zeldzaam amuletum van koper, of *res turpicula*, gevonden, het welk als een behoedmiddel tegen betovering door een Romeinsch Kind om den hals gedragen, en bij overlijden, waarschijnlijk, in de Grafplaats van het zelve is gelegd geweest, verbeeldende ter eene zijde een *membrum virile*, en ter andere zijde eene *manus in obscœnum modum formata*. Zie over zodanige *res turpiculae* MIDDLETON *Antiq. pag. 65-70* en BAVDELOT DE DAIRVAL *de l'utilité des voyages Tom. I pag. 407-409.*

grond (17) kn g
beneden Nijmegen
de Waal gevonden
BURGINACIUM
vintur M. P. VI
quia tam prope habet
sum emensu locum
partim in monte,
citur, et sicut ca
in subjecto valle f
ocofum spectat,
fallente confurgit,
aliqui jactus ex
gulo oblongo recur
angustus latus ali
orbitum ducta pla
figuræ efficit, ut
pitium definit, ac
respicit. Manius

(17) De geleerden
of *Arenacum*, zoo
lib. IV cap. 22 be
waarlijkstijnde, en
Bezwieren, en in
zoeken moett.

grond (17) kan gesteld worden, dan daar beneden Nijmegen deeze streek lands aan de Waal gevonden wordt.

BURGINACIUM, schreef hij, *Antoninus M. P. VI infra Vetera locat. Ego, quia tam prepe habito, aliquando iter illud sum emensus locumque vidi, Ejus vestigia partim in monte, qui hodie Moenreberg dicitur, et silvâ caedud obductus est, partim in subjectâ valle sunt conspicua. Qua Mons occasum spectat, et leniter sensimque clivo fallente consurgit, triplex fossa ad lapidis aliquot jactus extenditur, et facto quadrangulo oblongo recurrit; ad ejus quadranguli angustius latus alia cernitur fossa, quae in ambitum ducta planitiem orbiculatam ovalis figurae efficit, ubi nimirum mons in praecipitium desinit, ac ortum subjectamque vallem respicit. Munimentum quoddam ibi fuisse, ejus-*

(17) De gelegenheid der legerplaats *Harenacium* of *Arenacum*, zoo als dezelve door TACITUS *Hist. lib. IV cap. 22* beschreven wordt, maakt het zeer waarschijnlijk, dat men dezelve binnen het eiland der Batavieren, en niet aan den Gallischen Waal-oever zoeken moer.

ejusque extracta fundamenta fossam istam reliquisse, diceres. Saepius ibidem cum decissarum arborum radicibus obbae amphoraeque fictiles et nummi sunt effossi.

In valle vero, ubi villa est op gen Born dicta, campi sunt latissimi, ex quibus ante paucos annos magna topi lapidis vis, fictilium vasculorum et tegularum non parva copia, varia insuper infinitaque aenea et argentea numismata sunt extracta. Ala legionis VI stationem suam hic habuit, quam legionem etiam in vicinis Veteribus hibernasse colligitur ex tegulis istic inventis, quae sic habent LEG. VI VICT.

HARENACIUM nunc lustrandum sequitur. In ripa Gallica si statuendum sit Harenacium, facile adducor, ut illud eo loco stetisse credam, ubi ad quartum aut quintum lapidis jactum a Noviomago ad inferius latus in ipso flumine ruderum Urbis alicujus devastatae tractus apparet non exiguus. Milliarium numerus id videtur evincere. Si enim inter Vetera et Burginacium M. P. VI constituentur, eodem dimensionis ratione circiter XXII M. P. invenientur inter Bur-

Burginacium et in
tia ruder. Hoc
geographica in
et latitudinis grad
rectos se invicem
kerckensij descripta.
tur in Antoini
ros non semper
saepo secundum ob
hodie sit in millia
bus, sumi. Hoc
gione decima gem
stationem habuit
restentur.
Quid igitur reli
ut dicamus Haren
bus, Colonia iter
idem fatum, ean
Romanorum nomi
sive ab aliis geni
loque sequatur.
Sicutus schree
streek linds van
het jaar 1691.
viter, columbar

Burginacium et infra Noviomagum exstare
 tia rudera. Hoc manifestum erit ex tabula
 geographica in plano sub rectis longitudinis
 et latitudinis graduum lineis, et ad angulos
 rectos se invicem secantibus a Nicolao Geil-
 kerckensi descripta. Sed hoc tenendum vide-
 tur in Antonini itinerario milliarium nume-
 ros non semper secundum rectas lineas, sed
 saepe secundum obliquos itinerum flexus, sicut
 hodie fit in milliarium nostratum dimensi-
 onibus, sumi. Huc etiam facit, quod de le-
 gione decima gemina, cujus ala Harenacii
 stationem habuit, lateres inventi apud vos
 testentur.

Quid igitur relinquatur, vervolgt hij, nisi
 ut dicamus Harenacium cum Castris veteri-
 bus, Colonia item Trajana et Burginacio,
 idem fatum, eandem sortem, sive a Gothis
 Romanorum nomini infestissimis hostibus,
 sive ab aliis gentibus, passum, expertum sa-
 loque aequatum.

Smetius schreef ook aangaande deeze
 streek lands aan Constantinus Hugenius in
 het jaar 1632. Detecta hic pavimenta, for-
 wices, columnarum bases, et lapidum osfi-
 um.

unquae moles et fragmina, ferramenta, atque alia plurima. Vidi ipse parietum incrustationes, calce probe subacta, tenacissimis coloribus pictas, testas, nummos, lateres me adstante, ejici. En vervolgens: Quo propius ea investigo, eo magis confirmor, hunc locum ab ultimâ antiquitate fuisse habitatum.

Nullibi in toto hoc tractu, schrijft Cupe-
rus van deezen grond, tot antiquitates re-
periuntur. En Cannegieter ten opzichte
van de verzameling der oudheden van den
Landdrost E. van Heeckeren, *Quidquid
Monumentorum priscorum fuit, per has
terras, sedulo conquirit: quorum magnam
partem Noviomagus urbs et suburbanus ager
ei administravit, insesus olim a militibus
Romanis, qui ibi castra habuerunt. voort:
Solum abundat rebus antiqui usus, ac praeci-
pue Romani. Plurima ibi legionis decimae
geminâe monumenta effodiuntur, quare non-
nullis creditur istic castra habuisse.*

23 Doch daar, na het vertrek der Romein-
sche legioenen uit deeze Gewesten in de
vijfde eeuw, dit Land, geduurende zoo
veele eeuwen, zoo veele omwentelingen
en

en verwoestingen
wooners, heeft
lijk het regte spoo-
Op den Romein-
menigvuldige en ee-
nen (18) van tijd tot
zijn doot Suetius be-
in een brief van Ni-
maals zich te Rom-
brief onverwijld
Rhodius en Fortuna
de denzelven in

(18) In het midden
op den Romeinchen
ken in de gedaante van
men bij MIDDLETON
XVII n. 2.

De Graf Maccus
meling van oostheden
het zeve voor een
ken men uit twaare b
drie of vier van die
ne verzamelingen w
werktuigen of bij
De zer, onder mi
weest te zijn Krijg

en verwoestingen, bij verandering van be-
wooners, heeft ondergaan, is het moei-
lijk het regte spoor hier van te vinden.

Op den *Roomfchen voet* zijn desgelijks
menigvuldige en eerwaardige Gedenkteke-
nen (18) van tijd tot tijd gevonden. Eenige
zijn door *Smetius* beschreven ten jaare 1647
in een brief aan *Nicolaus Heinsius*, die toen-
maals zich te Rome bevond, en die deezen
brief onverwijld afzond naar Padua aan *Jo.*
Rhodius en *Fortunius Licetus*. *Licetus* voeg-
de denzelve in zijn werk *de Lucernis ve-*

C te-

(18) In het midden der afgelopen eeuw wierden
op den Roomfchen voet uitgegraven zes kopere stuk-
ken in de gedaante van *bijlen*. De afbeeldingen vindt
men bij MIDDLETON in *Antiq. pag. 162. Tab.*
XVII n. 2.

De Graaf *Mascardo* te Verona had in zijne verza-
meling van outheden een evengelijk stuk, en houdt
het zelve voor eenen Romeinschen *werpschicht*, wel-
ken men uit zwaare boogen schoot. *Montfaucon*, diè
drie of vier van diergelijke gedaante uit onderscheide-
ne verzamelingen voortbrengt, vermeent, dat dezelve
werktuigen of *bijzels* van beeldhouwers zijn geweest.
De zes, onder mij berustende, schijnen mij toe ge-
weest te zijn Krijgs-eere-tekeneu of eere-bijlen, bij de

Ro-

terum reconditis pag. 1086. daar hij handelt de lucernâ singulariter literatâ, et liquore falfuginoso plenâ in sepulchro. Onder de fchriften van Smetius vindt men deswegens deeze nadere aantekening. VIII Februarii 1645 ad occidentem oppidi in margine fosfæ urbicae, eo loco, qui pes Romanus hodieque audit, inter vascula plurima loculi sepulcrales duo effossi sunt. Alter Februario mense, ex topho, pedes circiter quatuor longus, pueri bullati, cum lagenis vitreis bene magnis quatuor, quae juxta tres ad latus, una ad pedes, adstabant. Duo in fundo literatae erant,

Romeinen *secures* genaamd, welke verstrekten tot zinnebeelden der hoogste waardigheden. SÜETONIUS in *Galb. cap. 8.* Men droeg 'er zes voor eenen *Praetor*: Ook voor eenen *Proconsul*. De *Magistri equitum* en voornaamste legerhoofden bedienden zich 'er ook van. TACITUS *Annal. lib. 3. cap. 2.* En bij de lijkplegtigheden van dusdanige personen had men de gewoonte van deeze bijlen, met de bondels roeden rondom dezelve (*fascies*), naar de grafplaats te draagen.

De zeldzaamheid van het aantreffen van diergelijke bijlen doet mij te meer vermoeden, dat deeze zes, op den Roomfchen voet gevonden, eere-tekenen (*Secures*) van een aanzienlijk legerhoofd geweest zijn.

erant, una, maj
eleginosa, sed sa
quor, tunc motu
tus, paucos intra
risimam rediit, at
stat. In ipso sepulchro
dis figurâ, lucerna
beum, cujus diam
que habebat, parti
deargentata varia
exigui contris, cu
altera subrafi color
liquas continen
ventae.

Alter plumbae
civilis magnitudin
citer dimidium
terfa quatuor, op
adactis feris au
Skeleton pene
ficile, quod sep
caperet, ad latus
tarium circiter
opposita stabat.
Ondercrusfche

erant, una, majore sui parte, liquore non oleaginoso, sed falginoso, plena: qui liquor, tunc motu terraeque injectione turbatus, paucos intra dies ad limpiditatem clarissimam rediit, atque nunc etiamnum persistat. In ipso sarcophago bulla deaurata cordis figurâ, lucerna fictilis, speculum chalybeum, cujus diameter pollices Romanos quinque habebat, pars adversa leviter concavata, deargentata varia parerga. Urnulae vitreae exigui ventris, colli oblongi, duae, quarum altera subrusi coloris, forsitan opobalsami, reliquias continebat, atque aliae minutiae inventae.

Alter plumbeus, Augusto mense, qui justae virilis magnitudinis erat, laminae digiti circiter dimidium crassae, ferramenta transversa quatuor, operculo sustinendo supposita, adactis seris aut cochleis muniebantur.

Skeleton pene integrum, utrimque poculum fictile, quod sesquiseptarii circiter mensuram caperet, ad latus: lagenula vitrea, quartarium circiter liquoris continens, ad caput apposita stabat.

Ondertuschen is het grootelijks te be-

jammeren, dat zoo veele eerwaardige oudheden, welke in vroegere eeuwen hier gevonden zijn, uit onkunde zijn verwaarloosd en verstrooid. Graf- en Gelofte-steenen met Romeinsche opschriften hebben (19) Metzelaars in de muuren gebruikt: Goud- Koper- en Ijzerfmeden hebben de huisfieraden en gedenkpenningen vermolten, of aan Kopers, of goede Vrienden overgelaten, om naar andere plaatzen te worden vervoerd. Niemand was 'er, die zich deswegens bekommerde, tot dat (20) *Johan en Gerhard van Valkenburg, Cornelis van*

(19) SMETIUS in *oppid. Bat. cap. IV. in princ.* Bij de slooping van den Burgt is zulks op verscheidene plaatzen ondervonden.

(20) GUICCIARDINI *Descrittione di tutti i Paesi Bassi pag. 212.* Uit de verzameling van *Gerhard van Valkenburg* zijn de Gedachtenissteen en van *Q. Bifius secundus, L. Valerius Maternus, T. Aurelius Flavius, M. Aurelius Festus en Aurelius Flavianus*, Krijgslieden van de tiende legioen, door erfgenamen gekomen aan *Rud. van Steenwijk* en *Hendr. Leijdekker*, die dezelve aan de Stad geschonken hebben; zijnde in 1670 in den muur der Galerije van het Raadhuis gemetzelt.

van Genit, Heer
wijk, en in het
oudheidskundige
anderen, hun vijf
(21) begonnen te
ten of kossen te on
hand ontdekte h
voorzorg van de
huis (22) ter be
de uit her volge

Extract

Dit

Mercurii X

Hendrick van
aengeleijt ende

(21) Episcopus
ria Trajani.

(22) Smetius he
drongen, dat zijne
heden bij de stad m
prijs; ten minste
gemaakt van u
welke singular, e

van Gendt, Heer van Loenen en Meinerswijk, en in het bijzonder de beroemde oudheidkundige Smetius, de vader, en anderen, hun vlijt tot zulke verzamelingen (21) begonnen te besteeden, zonder moeiten of kosten te ontzien. Eenige der naderhand ontdekte stukken wierden ook, door voorzorg van de Magistraat, op het Raadhuis (22) ter bewaringe gebragt, blijkende uit het volgende

Extract uit het Raetsignaat Anno
Dni XVI^c vijf ende vertich
Mercurii XXIII Septembris

Hendrick van Haften binnen staende is aengefeijt ende belast die anticque stukken

C 3 en-

(21) Epistol. illustr. eruditor. *de columna milliarum Trajani.*

(22) Smetius had in het jaar 1635 reeds aangedrongen, dat zijne Romeinsche gedenkpenningen en oudheden bij de Stad mogten blijven voor eenen redelijken prijs; ten minsten dat 'er een Register mogte worden gemaakt van zodanige inscriptien en andere stukken, welke singulier, en elders niet gezien waren.

En

ende andere rariteiten bij sijne arbeijders
int graeven aan den Roomsche voet ge-
vonden, opt Raethuijs te brenghen.

In fidem Extracti

A: de Beijer

Secret.

Doch na het overlijden van *Smetius*, en
van den Sijndicus *Goris*, beiden in den jaare
1651, duurde deeze voorzorg niet lang.
Graef *Johan Maurits van Nassau*, weleer
Opperbestuurder van Brasilie, Stadhouder
van het Hertogdom Cleef en Graaffschap
Mark, bij wien de overblijzels van zoda-
nige Romeinsche oudheden, welke licht
en sterkte bijzetten aan de geschiedenisfen
deezer landen, in de grootste achting wa-
ren, liet alle gedenkstukken, welke te *Sanc-*
ten, en in het nabuurig Dorp (23) *Bir-*
ten

En tot zulke, welke in alle verzamelingen zeldzaam
zijn, kan men brengen, bij voorbeeld, een, voor
korten tijd, hier gevonden *denarius gentis Aciliae*,
op welker voorzijde het woord SALVTIS op eene an-
dere wijze is geplaatst, dan het zelve in den *Thesau-*
rus Morellianus Tab. I. 3. voorkomt.

(23) Onder deze gedenkstukken was ook het uit-
mun-

uitgegraven,
voor handen waren
Cleef, of naar het
en het Park of de
Dit gaf gelegen
den Raad van Nij
gevondene stukken
de Stad bezeten w
der van Cleef en
den aanbieden,
besluiten.

Extract
den
Jovis d

Is vorders gere
den Heere Prins M
stendoms Cleve z

munend overblijfs
Quintus Varus, in
blius Oclius, in ge
den Romeinchen B
in dien slag gesien
was in het begin
ontrent de plaats
te Epist. illustr. cr

ten uitgegraven, of in den lande van Cleef voor handen waren, opzoeken, en naar Cleef, of naar het na bij gelegen *Bergendal* en het Park of de Diergaarde, vervoeren.

Dit gaf gelegenheid, dat de Leden van den Raad van *Nijmegen* desgelijks de hier gevondene stukken der oudheid, welke bij de Stad bezeten wierden, aan den Stadhouder van Cleef en Mark ten geschenke dedden aanbieden, blijkelyk uit de volgende besluiten.

Extract uit het Raetsignaat van
den jaere XVIc ende festig.

Jovis den 12 Julii

Is vorders geresolveert ende goetgevonden den Heere Prins Maurits Stadhouder des Vorstendoms Cleve te presenteren ende te vereeren

muntend overblijfsel van de zwaare nederlaag van *Quinctilius Varus*; zijnde een *Cenotaphium* door *Publius Coelius*, ter gedachtenisfe van zijnen Broeder, den Romeinschen Bevelhebber *Marcus Coelius*, die in dien slag gesheuvelde was, opgericht: Het zelve was in het begin der zeventiende eeuw te *Birten*, omtrent de plaats der *Castra Vetera*, uitgegraven, zie Epist. illustr. erudit. *de Castris Veteribus* pag. 13.

eeen seeckerē ende verscheydene groote Steenen gelegen alhier buiten de Hefelpoort in de Gasthuijs Weide, met noch een groote Steene back bij forme van een Doodkist, dewelke mijn Heeren oordelen sijn Furstelij Gn. aangenaam te sullen sijn.

In fidem Extracti,

P. van Aernsbergen

Secretaris

Extract uit het Raadsignaet van den jaere XVI^c ende festig.

Veneris den 20 Julij

In den Raadt voorgecomen sijnde, dat de Doorluchtigen Furst Maurits van Nassau, Stadhoudē des Vorstendoms Cleve ende Graaffchap Marck met sonderlinge aengenaamheijt ende contentement aengenomen hadde, die bij Een Eerb. Raadt aan sijne Furstel: Doorlt. gepresenteerde groote Steenen uit die Gasthuijs-Weijde; ende dat denselven verder verobligieert soude connen worden, mits hooggedachte Vorst noch eenige andere oude ende groote,

te, oock stecken
ende andere fr
vereert wierden,
Cieraar gebruijkt
gerde ende Fou
Vorsten Springhe
sier en genuchte
verre comende
ders. Is bij een
den ende ge
dachten Vorst
en te verloek
lijve van te
wgevondene gr
ken, het ood (2

(24) Zinde steen
pelije op de Wind
tuschen de bouw
beeld van een
een sinte van Jap
tenis enen Voor
rots geklante
tronkelende lang
met een wijs-ol
genoemde stuk me
van de Stad geschon
METIUS in Aenij

te , oock stukken van antiquiteiten , farcken ,
 ende andere fragmenten aangeboden ende
 vereert wierden , om geëmploijeert en tot
 Cieraat gebruikt te worden in den Dier-
 gaerde ende Fontaine onder Cleeff aan des
 Vorsten Springhbergh tot uitnemende plai-
 sier en genuchte van alle curieuse ende van
 verre comende Lijfhebbers ende toefien-
 ders. Is bij een Eerb. Raadt goetgevonden
 ende geresolveert , Welhoochgedachten
 Vorst nochmals aan te bieden
 en te verfoeken in aangenaamheijt ge-
 lijve aan te neemen verscheijde nieuw
 wtgevondene groote steene backen , ferc-
 ken , het oud (24) gewulffel boven dezer
 D Stadt-

(24) Zijnde steenwerk van het *Sacellum* of Tem-
 peltje op de Wineseling. In November 1630 wierdt
 tusschen de bouwvallen van dit *sacellum* een steenen
 beeld van een naakt man gevonden , liggende bij
 een altaar aan Jupiter toegewijd ; Ook eene beeld-
 tenis eener Vrouw met opgehevene en aan een
 rots gekluisterde armen , uitgehouwen tusschen een
 kronkelende slang ter rechter , en eene driehoets-tafel
 met een wijn- of waterkruik ter linker kant ; Het laatst-
 genoemde stuk met het altaar is in 1670 door Smetius
 aan de Stad geschonken , en op het Raadhuis geplaatst.
 SMETIUS in *Antiq. Neomag.* pag. 95 , 97.

Stadthuifses oude Secretarij, ende wat voor diergelijke fragmenten meer bij een gebracht connen worden, om die sijn Furstel: Doorlt. met den eersten op Cleve toe te senden ende presentieren te laten.

In fidem Extracti,

P. van Aernsbergen

Secret

Extract uit het Raadsignaet van den jaere XVI^c ende festig.

Sabbathi 21 Julij

Noch eenige groote ende oude steenen, backen, sarcken, Beelden, ende andere fragmenten (25) opgesocht en uitgevonden

Hebben mijn Heeren Sijn Furstel.

Door-

(25) Het berucht Gedenkteken van *C. Julius Pudens*, 't welk de wijdberoemdste Mannen *Jos. Scaliger*, *Lipsius*, *Merula*, *Pontanus*, *Scriverius*, en naderhand *Io. Gasp. Hagenbuchius* hebben vertolkt en opgehelderd, en nog heden op het Raadhuis wordt gezien, was toenmaals op 's Furstendoms gewezen Burgt geplaatst, en buiten beschikking der Leden van den Raad.

Doorlt. Prins Maurits op Cleve toevoeren en tot een vereeringe presentieren laten

In fidem Extracti,

P. van Aernsbergen

Secretaris

Na dien tijd wierden niet te min eenige steenen opgedolven met Romeinsche opschriften, ook aan den zuidelijken oever der Waale op de Winseling. *Cuperus* deelde dezelve onverwijld meede aan oudheidkundigen te Rome *Pantiatichi*, en *Octavio Falconieri*. Aan *Nic. Heinsius* schreef hij, *Mitto ad Clarissimum Pantiatichium inscriptiones nonnullas ineditas et Noviomagi repertas, quarum corpus novum Falconerium adornare dixerat. Harum tibi quoque, ni temporis angustiis excluderem, fecissem copiam. Sed interim fer a me lapidem in ripâ Gallicâ prope Noviomagum intra paucos menses repertum.* in Sijlloge Epistolar. Burmann. Tom. II pag. 672. Vervolgens schreef hij aan *Smetius*, den Zoon, dat hij deeze Opschriften naar Rome en naar Florence had overgezonden, *sic obtundente Abbate quodam Florentino, et se-*

renisfimi Cardinalis Medicaei Bibliothecario.

Voor al wierden, door de belegering der Stad in den jaare 1672, bij het maken der loopgraven, veele en zeldzaame Romeinſche overblijfzelen gevonden, graflampen, afgodsbeeltjes, lijkbussen, gespen, huisraad en penningen; bijzonderlijk na de overgave, wanneer op bevel van den Marschalk *de Turenne* meer dan drie duizend Man dagelijks arbeidende waren aan de Vestingwerken buiten de Stad, en tot het maken van eene verzekerde legerplaats aldaar. Maar alle deeze oudheden wierden het eigendom der belegeraars en der bezetting, die bij de ontruiming der Stad in den jaare 1674 dezelve met zich naar Frankrijk voerden. Onder deeze overblijfzels was eene voortreffelijk gewerkte lamp, vertoonende het hoofd van *Bacchus*, welker naauwkeurige aftekening en beschrijving gevonden wordt bij *Cuperus* in *Harpocrate* pag. 61, en waar van hij meldt. *Inventa est Noviomagi anno 1674 in sarcophago ex lapide tofo, cum quibusdam nummis aeneis lucerna elegantissima, quae caput Bacchi videtur referre, et*
pro-

prope sarcophago
 fibus plena. Eam
 sed depingendam
 Braunius antiquari
 tunc in urbe mijsit
 nunc vero Theologi
 fessor, qui quid et
 tis docent libri de
 braeorum

De Gedenks
 Raadhuis worden
 grootst gedeelte de
 de Stad (26) ver
 lingzoude verme
 Romeinſche op
 gelegenheid van
 beteren der Ves
 leggen van eenig
 agtriende eeuw
 betoemde Gra
 den jaare 1701.

(26) De geden
 denkpenningen en
 Smetius, den Zo
 na de Palts.

prope sarcophagum stabat urna cinere et ossibus plena. Eam Galli secum abstulerunt, sed depingendam ante curaverat Joannes Braunius antiquariae rei studiosissimus, et tunc in urbe mijsteriorum sacrorum interpres, nunc vero Theologiae apud Groninganos Professor, qui quâ eruditione praeditus sit, satis docent libri de Vestitu Sacerdotum Hebraeorum:

De Gedenkstukken, welke thans op het Raadhuis worden gezien, zijn voor het grootst gedeelte door Smetius, den Zoon, aan de Stad (26) vereerd: En deeze verzameling zoude vermeerderd zijn geworden door Romeinsche opschriften, uitgegraven bij gelegenheid van het veranderen, en verbeteren der Vestingwerken, en het aanleggen van eenige nieuwe in het begin der agttiende eeuw; aangaande welke de wijdberoemde Graevius aan Smetius schreef in den jaare 1701. *Magnopere me devincies s;*

D 3 *quae*

(26) De geheele verzameling der Romeinsche Gedenkpenningen en Oudheden zijn na den dood van Smetius, den Zoon, verkocht aan den Keurvorst van de Palts.

quae in istis novorum operum molitionibus eruuntur inscriptiones veteres mecum communicabis. Scis enim, credo, me inscriptiones Gruteri longe correctiores et auctiores edere, quibus accedet tomus novus ineditarum.

Maar het daar op gevolgd schielijk overlijden van *Graevius* en van *Smetius* verhinderde het een en het ander, en de uitgegravene oudheden wierden door onopmerkzaamheid verwaarloosd, of verlooren, of geraakten in handen van onkundigen of buiten 's lands, waar over de beide *Smetius*sen te vooren niet zonder reden geklaagd hadden; *videre se quotidie vetustatis reliquias, post septemdecim seculorum injurias superstites, neglectas haberi, atque ab imperito illas vulgo, quod unam fere materiam aestimat, alias in formas et usus non suos converti, aut ab indocte curiosis passim attineri, vel extra oppidum et fines Batavorum alio deferri, urbem gentemque patriam propriis exui splendoribus.*

Niet minder klaagde hier over *Cannegieter*, bij het verleggen van den Bandijk over de Gasthuis-weide tot verbetering der

Ves-

Vestingwerken
de eeuw: *Pulcher*
ritae elegantioris
illic ad *Vahalin*
tidie pene hac
litione effodiantur.

torum atque
permitti, et in
bus magnum
accedere possint.

Cannegieter ver

meinsche oudhed

Vonck, in dien

had doen opzoel

inscrip. antiq. U

quantum debeam

prolixam in me

mecum imperit

rum sibi est; est

ders. *Illam Ara*

plissimus *Cornel*

tam sibi in mon

De verzamelt

echter naderha

komen van ee

Vestingwerken in het midden der agttiende eeuw: *Pulcherima vasa* schreef hij, *et vitae elegantioris instrumenta magno numero illic ad Vahalim effossa sunt olim, et quotidie pene hac novorum munimentorum molitione effodiuntur. Illud dolendum imperitorum atque avarorum hominum arbitrio ea permitti, et in alienas terras avehi, ex quibus magnum lumen et decus Batavorum rebus accedere possint.*

Cannegieter verkreeg nochtans veele Romeinsche oudheden, welke de geleerde Vonck, in dien tijd, en vervolgens, alhier had doen opzoeken, gelijk hij vermeldt in *inscript. antiq.* *Ut ostenderem, schrijft hij, quantum debeam Vonckio, viro summo, ob prolixam in me benevolentiam, qua inductus mecum impertivit quidquid rerum vetustarum sibi est; est autem ei plurimum.* En elders. *Illam Aram mihi dono dedit vir amplissimus Cornelius Valerius Vonck, reperitam sibi in monte Hunerorum.*

De verzameling op het Raadhuis heeft echter naderhand eene vermeerdering bekomen van eenige binnen en omtrent de Stad

Stad uit den grond gedolvene merkwaardige stukken, aan dezelve geschonken door de Heeren *van Heeckeren* tot Enghuizen, *Roukens*, *van Guericke*, *de Beijer*, *van Hasselt*, *van Eijnden* en anderen: En door het bekomen van een Gedenkteken van den tijd van *Augustus*, zijnde een Grafsteen ter gedachtenise van *Lucius Cornelius Licinius*, bij het ontblooten der grondslagen van den Burgt in het jaar 1796 (27) ontdekt, hoog 26, breed 19 en dik 10 duimen, met dit opschrift

L. CORNELIV
L. F. POL. LECINIV
MVT. VET. EX LEC
XX ANN. LXV
H. S. E
PRIMA CON

Of

(27) Een stuk van een wegsteen of mijlpaal (*lapis miliaris*) met een opschrift, waar uit blijkt, dat *ANTONINVS*, 't zij *Pius*, of *M. Aurelius*, of *Commodus*, aan het herstellen der wegen alhier de hand gehouden heeft, wierd teffens op den Burgt uitgegraven, en is naderhand geplaatst in den buitenmuur

Lucius
Lucii Filius P
MVTina VE
XX (vicefim
Hoc S
PRIM

Lucius Corn
Lucius Cornelius
of Volksgedelt
genaamd, geboor
twintig jaar tijd
twintigste Keurbe
en zestigste jaar
Huisvrouw, hee
L. CORNEL
wijze van schrei

muur der vande
Steen, op welke
overten, omgond
was gebeiteld; do
neder de aarde b

Of

Lucius CORNELIVS
Lucii Filius POLLIA tribu LECINIVS
MVTina VETeranus EX LECione
XX (vicesima) ANNorum LXV
Hoc Sepulcrum Erexit
PRIMA CONIux.

Dat is:

Lucius Cornelius Licintus, Zoon van
Lucius Cornelius, beschreven in de *Wijk*
of Volksgedeelte van Rome, Tribus Pollia
genaamd, geboortig van Modena, over de
twintig jaar tijds gediend hebbende onder de
twintigste Keurbende, gestorven in het zes
en zestigste jaar zijns levens. Prima, zijne
Huisvrouw, heeft deeze Grafplaats gesticht.

L. CORNELIV] Mogelijk naar de oude
wijze van schrijven, volgens welke de S
E ach-

muur der ronde Capel. Ook een zeer zwaare
Steen, op welken het midden-lijf van een Krijgs-
oversten, omgord met een wapenrok, voortreffelijk
was gebeiteld; doch deeze is, uit onkunde mogelijk,
onder de aarde bedolven.

achter het slot der naamen wierd wegge-
laten. Op een Gedenkteken, te Birten
gedolven, leest men BREVCV voor BREV-
CVS; op een ander CRANIV in plaats
van CRANIVS; en in den tweeden regel
van deezen steen LECINIV voor LECI-
NIVS.

LECINIV] Mischien naar de gemeene
uitspraak van dien tijd, of tongval van den
Steenhouwer, in plaats van LICINIV. Dus
leest men op inscriptien bij Gruterus pag. ccv
PAPERIVS in plaats van PAPIRIVS; LE-
PEDVS pag. cccr voor LEPIDVS, en CI-
VES NERVIVS voor CIVIS op een gelof-
testeen van *Liberius Victor* op het Raadhuis.

De *Licinii* en *Cornelii* zijn zeer bekende
Romeinsche naamen en geslachten. Op het
Raadhuis is geplaatst een gelofte-steen,
op de Winseling gevonden, en I. O. M
toegewijd door *Licinius Seranus*.

L. F] In de eeuw van *Augustus* stelde
men op gedachtenis-steen van Krijgslie-
den gemeenlijk den voornaam, toenaam en
bijnaam van den overleden; den voornaam
zijns Vaders; den naam der Wijk, waar
in

in de overleden
den naam der g
der keurbende,
hoord; de jaaren
zijns levens.

POL.] In eenig

pag. dxx. 2. dxx

van de Tribus

MVT] Uit

ren veele Krijg
beschreven.

Men vindt te

M

M. F

M

En te Moder

Q. A

POL

MIL

EX LEC]

uitgesproken

goedvinden

verwisdeld.

leest men ze

MIL LEGio

in de overleden beschreven was geweest; den naam der geboorte-plaats, den naam der keurbende, tot welke hij hadde behoord; de jaaren van zijn krijgsdienst, en zijns levens.

POL.] In eenige opschriften bij Gruterus pag. DXX. 2. DXXXIII. 7 DXXXVIII. 4 wordt van de *Tribus Pollia* gewag gemaakt.

MVT.] Uit *Mutina*, nu *Modena*, waren veele Krijgslieden in de *Tribus Pollia* beschreven.

Men vindt te Rome op een steen:

M. BALLONIO

M. F. POL. PAVLLO

MVTINA

MIL. COH. X

En te Modena.

Q. AMBILIVS T. F

POL. TIRO MVTIN

MILES COHORT. VII

EX LEC.] Oudtijds wierd de letter C uitgesproken als een G, en daarom naar goedvinden met de G in het schrijven verwisfeld. VET. of MIL. EX LECione leest men zeldzaam; gewoonlijk VET. of MIL. LEGionis. XX.

XXJ De eerste, vijfde, twintigste en een en twintigste legioenen waren ten tijde van Keiser Augustus langs den linker-oever van den beneden-Rhijn gelegerd onder het bevel van *Aulus Caecina*. Het oppergezag over de agt legioenen in Opper- en Neder-Germanien was door Augustus opgedragen aan *Drusus Germanicus*, Zoon van *Claudius Drusus*, des Keisers overleden Stiefzoon en Broeder van *Tiberius Caesar*.

Tacitus meldt *Annal. lib. I cap. 32. Duo apud ripam Rheni exercitus erant: cui nomen superiori sub C. Silio legato: inferiorem Caecina curabat. Regimen summae rei penes Germanicum.* Een gedeelte der Veteranen van de twintigste legioen, onder welke *Lucius Cornelius Licinius* zich bevond, schijnt alhier gelegerd te zijn geweest. *Cohortes in hiberna et aestiva circa finitima oppida dimittere adsuerat*, verhaalt *Suetonius van Augustus cap. 49.*

De eerste, vijfde, twintigste en een en twintigste bestonden voor een groot gedeelte uit ongebonden lediggangers, die na de nederlaag van *Varus* te Rome waren

geworven. De
hebbet *Caecina*
zoo dra het over
gustus aan hun
er eene gevaarlij
jaar naar onze ge
oproer wierd
en twintigste,
volgens over tot
tig Hoofdman
of verminkt bu
den Rhijn gewo
leger wierd
Germanicus, die
de, ter naauwer
Augusti, vervol
citus miles in ra
unetioestmanis
prima quoque et
deed daar na
ken naar het la
tera. Tacitus
legiones prima
miff sub verit
bant. De sij

geworven. De flapheid van den Bevelhebber *Caecina* maakte hun stouter, en, zoo dra het overlijden van den Keiser Augustus aan hun kenbaar wierd, ontstond 'er eene gevaarlijke muitery, in het 15de jaar naar onze gewoone jaartelling. Het oproer wierd begonnen door de een en twintigste, en de vijfde, en sloeg vervolgens over tot de twintigste en eerste. Zestig Hoofdmannen wierden vermoord, of verminkt buiten de legerwallen, of in den Rhijn geworpen: En de rust in het leger wierd door den Opperbevelhebber *Germanicus*, die uit Gallie herwaards spoedde, ter naauwer nood hersteld. *Audito fine Augusti*, vervolgt Tacitus, *inferioris exercitus miles in rabiem prolapsus est, orto ab unetvicefimanis quintanisque initio, et tractis prima quoque et vicesima legionibus*. *Caecina* deed daar na de oproerige Legioenen trekken naar het land der *Ubien* en *Castra Vetera*. Tacitus *Annal. I cap. 37 et 39. Duae legiones prima atque vicesima, veteranisque missi sub vexillo, in finibus Ubiorum hiabant*. De vijfde en de een en twintigste

naar Vetera; ob ferociam quintae et unetvicesimae legionum sexagesimum apud lapidem, loco Vetera nomen est. Tacitus *Annal.* I. 45.

De tiende legioen, welker naam op zoo veele tegelen en gedenksteenen gevonden wordt, en van welke een gedeelte, van tijd tot tijd, haar standplaats hier gehad heeft, is, benevens de zesde, in het 70ste jaar naar onze gewoone jaartelling, onder den Bevelhebber *Petilius Cerealis* uit Hispanien op ontboden, en naar het verhaal van Tacitus *Hist.* III. 44. IV. 68. V. 14, 19, 20. gebruikt in den krijg tegen *Claudius Civilis* en de Batavieren.

De dertigste, welke insgelijks op zoo veele steenen en pannen wordt vermeld, heeft van den tijd van *Trajanus*, in de tweede eeuw, en vervolgens, haare legerplaats gehad in Neder-Germanie, en gedeeltelijk ter dezer plaatze. Ook schijnt de twintigste legioen, of een gedeelte van dezelve, wederom, in de vierde eeuw, aan de Maas, omtrent *Castellum*, volgens *Ammianus Marcellinus lib.* 17, het tegenwoordig land van Kessel, gelegerd te zijn ge-

geweest, in wel-
penningen der Co
Theodosius, *Honor*
is een gelofte-
VINDEX 3
(vicesimae) *Valent*
PRIMA CO
medgezellin in
heemschen krijg
Gruterus vind
CONIV pag. 200
CONIV pag. 200
pag. ccccxviii.
een steen te Pa
op een steen te
Daar nu de al
op het Raadhuis
zulken mijner m
gelegenheid heb
zels op te spoo
mij vertaald en
heb ik vermeer
dekt, gedenkste
ten laten, en
gen de oorzak

geweest, in welke streek behalven gedenkenningen der *Constantini*, *Valentinianus*, *Theodosius*, *Honorius* en anderen, gevonden is een gelofte - steen van *Titus DOMitius VINDEX* ☉ (*centurio*) *LEGionis XX* (*vicefimae*) *Valentis Victricis*.

PR[IMA CON] Zijne huisvrouw en medgezellin in zijne omzwerving en uitheemschen krijgstoct. Op inscriptien bij Gruterus vindt men *MARCIA PR[IMA CONIV* pag. DCCCV. 8. *MEMMIA PR[IMA CONIV* pag. DCCLX. 7. *PRIMIA PR[IMA* pag. CCCCVIII. 5. *PR[IMA MATER* op een steen te Parma, *PRIMA VALERIA* op een steen te Modena.

Daar nu de aloude Gedenkwaardigheden, op het Raadhuis geplaatst, ten dienste van zulken mijner mede - burgeren, die geene gelegenheid hebben de uitlegging daar van zelfs op te spooren, in het jaar 1787 door mij vertaald en eenigzins opgehelderd zijn, heb ik vermeend dit, zedert dien tijd ontdekt, gedenkteken niet onvertolkt te moeten laten, en daar bij teffens open te leggen de oorzaken, waar door die verbazen-

de

de menigte van allerlei Romeinsche en Ba-
taafsche overblijfsels, welke een aanmer-
kelijk (28) *Musaeum* der gewigtigste, zeld-
zaam-

(28) Alloenlijk met betrekking tot de verzameling
der ouden van *Smetius* zegt CAROLUS PATI-
NUS, Hoogleeraar te Padua, *dans relat. Historiq.*
et curieus. de Voijages III. Rel. pag. 157.

Il a dans son cabinet de ses sortes d'antiquitez,
qui se trouvent dans le pais. Les sont les Monumens
de plusieurs siècles, que les Romains ij ont laissé. On
ij voit des Autels; des Urnes, des debris de sepulcres,
des inscriptions, anneaux, et tout ce que la magnifi-
cence de leur religion a introduit. Mais les Médailles
font la plus belle partie de ce cabinet.

Het Journal des Sçavans de l'an 1678. Tom. VI
pag. 403. *Le Cabinet est asurement le plus ample,*
qui soit au monde en matiere de Lampes, urnes, bou-
cles, poids, mesures, petites statues, anneaux et au-
tres semblables bijoux antiques.

En Baudelot de Dairval de l'utilite de voijages
Tom. I. pag. 423.

La description d'un certain Cabinet fameux par les
éloges de Monsieur Saumaise est tres-curieuse, et peut
beaucompirriter la diligence des Antiquaires, et leur
procurer les lumieres nécessaires pour leurs recherches.
Elle est intituleé Antiquitates Neomagenses, et est
de Monsieur Smetius, fils de celui qui a commencé
ce tresor.

En

zaamste en schoonste hier gevondene Oudheden hadden kunnen uitmaken, en waar van wij thans, bijna, niets dan de nagedachtenis hebben, van den grond der Stad naar andere landen verwijderd is geraakt;

F doch

En Tom. II. pag. 339. *A Nimegue le Cabinet de Monsieur Smetius est un de plus riches et de plus nombreux que se sçache.*

Gisb. Cuperus in *Epist. ad Smetium d. d. 3 Oct. 1674. Ita est, possides tantos thesauros, ut illarum elegantiarum sectator non solum in tuo Cimeliarcho habitare, verum se sepelire velit.*

Vorsten hebben zich verwaardigt deeze verzameling te komen bezichtigen, als eene der zeldzaamste merkwaardigheden in dit Gemeenebest: inzonderheid Engelsche Grooten; en onder dezelve de Hertog van Monmouth in 1685. Graevius schreef in 1694 aan Smetius met betrekking tot Engelsche Grooten, die den grooten toer door Europa dedden; *Vestram urbem hoc uno nomine contendunt, ut — luculentam illam et plane admirandam supellectilem antiquariam videre sibi detur.* Ook: *Venerunt Belgium perlufraturi. Nihil se vidisse putabunt, nisi tuas opes muscas viderint.* En Tollius in 1695: — — *Est generosus Dominus Ellijs, Anglus, visendi tui gazophylacii cupidissimus; eaque inter praecipuas causas hujusce ad vos suscepti itineris ratio est, ut te cog-*

nos.

doch alle welke niet te min, zoo veele eeuwen te bovengaande het *Itinerarium Antonini*, de *Theodosiaansche reiskaart*, en den tijd van het ontwerp van het *Palatium* of Rijkshof van Carel den Grooten, ten bewijze verstreken niet alleen van het langdu-

noscat, cujus tam celebre in Anglia nomen est.

Wijders schreef Graevius in 1696: *Vides his serenissimum Principem Daniae Carolum cum suo Comitatu, viris generosissimis — — Hi vestram urbem transituri te venient spectatum, et tuum nobilissimum Musaeum.*

Nog in 1698. *Has tibi reddet serenissimus Princeps Anhaltinus — — Contendit in vestram urbem, non tam ut urbem, spectatu licet dignissimam, videat, quam ut te, praecipuum ejus decus, visat, et tuas opes musicas.*

Antiquitatum visendarum desiderio excitus Neomagus proficiscitur illustrissimus Holfatiae Princeps, melle Sellius in 1686 aan Smetius. En Smetius in het zelfde jaar aan Sellius: Celsissimus Princeps Philippus Wilhelmus Marchio Brandenburgicus antiquitatum visendarum desiderio aedes nostras intrabit.

In 1634 bezichtigden reeds de Keurvorst van de Palts Carel Lodewijk, en zijn Broeder Robert, Paltsgraaf aan den Rhijn, deeze verzameling, bij welke gelegenheid Smetius, de Vader, aantekende: —

Clava,

duurig verblyf
sche Krijgsbenden
nen, maar boven
of plaats in he
een zoo grijs
kan worden ma
gen.

NIMEGEN,
den 8 November 1

Clava, Palatium
Aut idem pa
Spectatum ven
Electo, g
Nil ultra sperare
Ut quosque Cl

duurig verblyf alhier van zoo veele *Romein-*
sche Krijgsbenden, en aanzienlijke *Romei-*
nen, maar boven al dat van geene Stad
of plaats in het Bataafsch Gemeenebest
een zoo grijze en luisterrijke ouderdom
kan worden naargegaan, als van Nijme-
gen.

JOH. IN DE BETOUW.

NYMEGEN,
den 8 November 1802.

Clara, Palatini Fratres, duo fulmina belli,
Aut jidem pacis lumina clara duo,
Spectatum veniunt: Ille alter maximus Heros
Electoꝛ, generis gloria prima sui.

Nil ultra sperare licet; nisi forsàn in illo
Ut quoque CAESAREUS mox numeretur apex.

N I J M
 VE
 WYKEN, ST
 Streeken bove
 UBERGEN, B
 VOOR 200 V
 ALDIAR
 KONIN

N I J M
 VE
 WYKEN, ST
 Streeken bove
 UBERGEN, B
 VOOR 200 V
 ALDIAR
 KONIN

N I J M
 VE
 WYKEN, ST
 Streeken bove
 UBERGEN, B
 VOOR 200 V
 ALDIAR
 KONIN

D R U K F E I L E N .

bl. 1. reg. 11 staat P.	lees		L.
31. — 2	<i>Pulcherima</i>	—	<i>Pulcherrima</i>
40. — 3	<i>ses</i>	—	<i>ces</i>

N I J M
 VE
 WYKEN, ST
 Streeken bove
 UBERGEN, B
 VOOR 200 V
 ALDIAR
 KONIN
 Bij A. VAN
 Quar